

SÖYLEŞİ- "Diyanet, AKP'nin iktidarını pekiştirme noktasında kritik"

Diyanet'in AKP iktidarında yaşadığı dönüşümü DW Türkçe'ye değerlendiren akademisyenlere göre, siyasi araçsallığı artan kurumun hizmetleri, toplumun dini referanslarla yeniden inşasını öngörüyor.

Burcu Karakaş'ın 6 Ağustos 2020 tarihli hazırladığı haber: <https://www.dw.com/tr/diyanet-akpnin-iktidar%C4%B1n%C4%B1-pek%C5%9Firme-noktas%C4%B1nda-kritik/a-54456517>

Diyanet İşleri Başkanlığı, son dönemde gerek yaptığı açıklamalar gerekse kurum faaliyetleri nedeniyle sıklıkla gündeme geliyor. Diyanet İşleri Başkanı Prof. Ali Erbaş'ın Ayasofya'da kürsüye kılıçla çıkması ve burada yaptığı konuşma tartışma konusu oldu. Din ve devlet ilişkisi üzerine çalışmalar yapan akademisyenler, DW Türkçe'ye yaptıkları açıklamada Diyanet'in önemli bir devlet aygıtına dönüştüğünü, siyasal iktidarla aynı çıkar noktasında birleştiğini vurguluyor.

Diyanet'in statüsü, 2010 yılında yapılan düzenleme ile genel müdürlükten müsteşarlık seviyesine çıkarıldı. Teşkilat kanununa kavuşan kurumun faaliyet alanı, başta yurtiçinde cami dışı din hizmetleri ve yurtdışı etkinlikleri olmak üzere genişledi. Merkez ve taşra teşkilatlarındaki kadrosu büyüdükçe son 10 yıl içinde harcamaları, dolayısıyla bütçesi de belirgin bir şekilde arttı. "Diyanet: Türkiye Cumhuriyetinde Dinin Tanzimi" kitabının yazarı Prof. İstar Gözaydın'a göre, bütçesinin çoğu personel giderlerine aktarılan kurumun istihdam açısından büyütüldüğünü söylemek mümkün.

DW Türkçe'ye konuşan Gözaydın, "Yalnız Diyanet bütçesi ile değil, hiç de şeffaf olmayan Diyanet Vakfı kaynakları ile iş olanakları yaratılıyor" diyerek, Diyanet Vakfı'na 2005'te yapılan bir düzenleme ile de "izin almadan yardım toplayan kuruluşlar" arasına alındığını da hatırlatıyor.

"Yüksek yetkilerle donanmış önemli bir devlet aygıtı"

Diyanet İşleri Başkanlığı için "Kuruluşundan itibaren taşıdığı kisveden oldukça farklılaşan bir görüntü ile karşı karşıyayız" tespitini yapan Prof. Gözaydın'a göre, siyasi iktidar iç ve dış siyasette Diyanet'i devletin ideolojik aygıtı olarak kullanıyor.

Prof. Mehmet Görmez'in 2010 yılında Diyanet İşleri Başkanı olarak atanmasından sonra kurumun faaliyet alanının adım adım genişlediğine dikkat çekerek, "Halihazır durumda Diyanet İşleri Başkanlığı bizzat Cumhurbaşkanına bağlı toplumsal yapılarda etkisi yüksek yetkilerle donanmış önemli bir devlet aygıtı. Sunulan hizmetler AKP iktidarının tahayyül ettiği dini referanslı toplum yapısını inşa etmeye yönelik" diyor.

Müsteşarlık statüsüne kavuştuğundan beri aile, kadın, çocuk ve gençlere yönelik politikalarıyla göze çarpan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bakanlıklarla imzaladığı protokoller de tartışma konularından biri. Kurumun Gençlik ve Spor Bakanlığı ile 2015'te imzaladığı protokolden beri bakanlığa bağlı yurt, tesis, kamp ve gençlik merkezlerinde "gençlerin manevi gelişimlerine katkıda bulunulması amacıyla" Diyanet personeli din eğitimi veriyor.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Diyanet arasında imzalanan işbirlikleri ile, "aile yapısının ve değerlerinin korunması, ailenin güçlendirilmesi" gibi amaçların yanı sıra, kadına şiddete karşı hizmetler de veriliyor.

Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak 2003'ten beri faaliyet gösteren "Aile ve Dini Rehberlik Büroları"nda şiddet gören kadınlara vaiz ve vaizeler tarafından dini tavsiyeler veriliyor. Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan protokoller kapsamında anaokullarında "Değerler Eğitimi" adı altında Kuran-ı Kerim eğitimine başlandı.

Gözaydın, Diyanet için "AKP'nin tercihlerine uygun, ilk kuruluş dönemlerinden farklı bir sosyal mühendislik faaliyetine girişti" diyor.

"Toplumsal gündemin İslam'a uygunluğunu tayin ediyor"

Din eğitiminin çocuk yaşta başlatılmasının önemine dikkat çeken Diyanet'in Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanı Sedide Akbulut, "Diyanet'in 4-6 yaş Kuran kursları bu anlamda çok önemli" demişti.

Kuran kurslarına 12 yaş sınırlaması getiren düzenleme, 2011 yılında kaldırıldı. Yürürlükten kaldırılan düzenlemeden sonra 4-6 yaş grubu çocuklar için eğitim sınıfları açılmasını öngören "Kuran Kursları Okul Öncesi Din Eğitimi" pilot projesi hayata geçti. Bir sene sonra ise "4-6 Yaş Grubu Kuran Kursları Programı" Türkiye genelinde uygulamaya girdi. 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Kuran eğitimi alan 4-6 yaş grubu çocuk sayısı 4 bin 723 iken bu sayı, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 130 bin 982'ye çıktı.

"AKP'nin, meşruiyetini tesisinin yanı sıra, iktidarını pekiştirme gayesinde Diyanet kritik bir noktada duruyor" diyen akademisyen Deniz Parlak'a göre, gittikçe artan biçimde topluma nüfuz eden dinselleşme ve İslamlaşma Diyanet İşleri Başkanlığı'na kurumsal tarihinde hiç olmadığı kadar öne çıkma imkânı verdi.

DW Türkçe'ye konuşan Parlak, "Hemen her toplumsal gündemin İslami değerlere uygunluğunu tayin eden ve toplumu yeniden inşa etme iddiasında olan bir kurum olarak topluma nüfuz ettiğini göz ardı edemeyiz" diyor.

Diyanet İşleri Başkanı Erbaş'ın eşcinselliği lanetleyen hutbesi ile Diyanet tarafından hazırlanan kamu spotunda kadının kocasına hizmet eden temsiline gelen eleştirilere, "Bir kadının eşine çay getirmesi kadar doğal bir şey olabilir mi?" sözleri kamuoyunda son dönemde gündeme oturan olaylardan oldu.

"Diyanet, siyasal iktidarla aynı çıkar noktasında birleşiyor"

Diyanet etki alanını genişletirken siyasi tartışmaların da odağına oturuyor. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Ankara Barosu'nun Diyanet İşleri Başkanı Erbaş'ı eşcinsellik hutbesini eleştirmesinin ardından, "Diyanet İşleri Başkanlığı'na yapılan saldırı, devlete yapılmış sayılır" demişti.

"Laikleşme Sürecinde Camiler" kitabının yazarı akademisyen Deniz Parlak'a göre, bu açıklama, karşılıklı çıkar birliğinin bir göstergesi olarak okunabilir. Erdoğan'ın bugünkü

iktidar konsolidasyonu arayışında hegemonik bir iddiaya olduğunu ifade ederek, "Laikleşmenin dini kısıtladığı tartışmalarıyla İslami bir davayı sahiplenerek iktidar tabanına sesleniliyor. Diyanet'i devletle bir sayarak toplumsal muhalefete bir dönüşüm haber veriliyor. Uluslararası arenada ise Erdoğan'ın yaratmak istediği lider kültüne karşılık geliyor" diyor.

Parlak'a göre, hegemonik iddianın sahiplenicisi ve taşıyıcısı olan Diyanet, siyasal iktidarla aynı çıkar noktasında birleşiyor.

"Devletin bizzat taraf olduğu bir aşamaya geçtik"

Diyanet'in 2010'dan beri büyüyen yapısı içinde yurtdışı faaliyetleri önemli bir yer alıyor. İştah Gözaydın'a göre, darbe girişiminden sonra Diyanet'in siyasi araçsallığı daha da görünür hal aldı. "Darbe girişimi gecesinde camilerden sela verilmesi bunun en açık göstergesidir. Avrupa'da Diyanet kurumunun temsil edildiği çeşitli ülkelerde yükselen, 'din görevlilerinin istihbarat memuru olarak çalışmakta olduğu' iddiaları da bir başka görünürlüktür" diyor.

Almanya'da Fethullah Gülen yapılanmasına yakın olan kişiler hakkında Ankara'ya bilgi aktardığı iddia edilen Diyanet İşleri Türk İslam Birliği'ne bağlı 19 imam hakkında "casusluk" iddiasıyla soruşturma başlatılmış ancak şüphelilerin nerede olduklarının bilinmemesi nedeniyle dava açılmamıştı.

Diyanet'in siyasi olarak araçsallaştığı tartışmalarına, Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş'ın Ayasofya'da kürsüye kılıçla çıkmasıyla bir yenisi daha eklendi. Parlak, bu olayın tek bir sembolle siyaseti üretmenin nasıl mümkün olduğunu gösterdiğini söylüyor. Sembollerin toplumu dönüştürücü gücünün azımsanmaması gerektiğini savunarak, "Kılıçla çıkılan Cuma hutbesi hedeflendiği gibi mesaj verme ve bu mesajın karşılık bulması amacıyla. Erbaş'ın Diyanet'in varlığını sıkça Şeyhülislamığa atıfla Osmanlı mirasına yaslamasında da İslam alemine egemen liderliği hatırlatma amacı var" diyor. Devletin din açısından tarafsızlığından artık söz etmenin mümkün olmadığını ekliyor:

"Diyanet başkanını bugün cami açılışında Cumhurbaşkanı'nın yanı başında kılıcıyla görüyorken, devletin bizzat taraf olduğu bir aşamaya geçtiğimizi söyleyebiliriz."